

njih trud kaj podari, se bojo otroci kmalo skušati začeli, kdo jih bo več nabral, in nabrane bo učenik na šolski vert posejal ali jih kam drugam v posestvo poslal.

Kakošna nemarnost je večidel po deželi v trébi gosenc, je sploh znano. Tisuč in tisuč vaganov sadja požrejo gosence vsako léto kmetovavcam! In zavolj eniga nemarniga mora dostikrat več kmetov škodo terpeti.

Da vsi ukazi v tem toliko ne zdajo, kolikor bi potreba bilo, če dobre volje in sprevidnosti manjka, že stare skušnje učé. Treba je po tem takim pred vsim mladost v tem podučiti in ji to škodljivo nemarnost prav prav globoko v serce vtisniti. Če bo že otrok podučén, kako škodljive so gerde gosénčne preprege po drevésih, in kako gotovo znamenje nečimerniga gospodarja da so, bo domú pridši od tega staršem pripovedoval in marsikteri oče bo po tem spodbujen svoje drevesa gosenc trebiti. — Kako potrebno je tudi tiče, ki merčese in gosence pokončujejo, zlasti pa senice in žovne, v brambo drevés varovati, je gotova skušnja vsih umnih kmetovavcov. Posestniki majhnih vertov so v stanu, s pridno otrebo gosenc drevje škode obvarovati; ali na velicih vertih in gojzdih to ni mogoče. Bog je vstvaril zato sila veliko tičkov, ki so kmetovavcu na pomoč, — ali neumni ljudje pokončujejo te koristne živalice, jih lové in morijo. Da si kak krajcar pridobé, jemljejo starkam gnjezda in mlade, in prepustijo tako drevésa gosencam v obéd. Zoper to grozno škodljivo razvado zamore podúk mladosti nar več pomagati.

Po vsih teh potih se bo po podúku mladosti, in po izgledih sadjoreji močno na noge pomagalo; — še veči prid se bo pa pokazal, ako otroci z dobrimi nauki navdani, bojo sami umni in pridni sadjorejci postali.

Verjemite mi gospodje, ako se bo resnična beseda:

„Na vsak prostor posadi drevó,
Gleštaj ga, splačalo se t' bo“

globoko v serca mladosti ukoreninjena, se bo v malo letih sadjoreja tudi pri nas povzdignula, — in povsod, kjer je kraj za to in kjer sadje dobiček obeta, bomo vidili z bogatim sadjem obložene drevésa v spričo umnosti in pridnosti naših kmetovavcov in v prid domovini!

In sladka Vam bo, gospodje, zavest, ko boste reči zamogli: „Tudi mi smo k temu pripomogli!“

Cenite tedaj vsak po svojim stanu te moje besede v prid svoje domovine, tako kakor je treba; začnite si prizadevati z vsim trudam za povzdigo sadjoreje, — tisti pa, ki že pridno o tem delate, ne opešajte, ako Vam tudi kakošni zadržki protijo. Dobra reč je tudi truda vredna!

V Ljubljani 30. avgusta 1851.

Gustav grof Chorinsky l./r.
c. k. dež. poglavar.

Staroslovenski in vseslovanski književni jezik.

Veliko se o izvolji vseslovanskega književnega jezika piše; prejmem tedaj tudi jez za pero in jedne misli poterdim, kar so Novice in g. Podlipski v Ljubljanskem Časniku spisali, namreč, da bi se staroslovenski jezik za književnega sprejel.

I. Naj se izvoli staroslovenski jezik za vseslovanski književni:

a) Ker imá naj popolnejši in vsim glasom vseslovansčine naj primerjenejši pravopis. Tako bode konec sovražnemu čerkárjenju in začetek bratovski slogi! (Poglej „Slov. Novine Celjske“ 1849 str. 62—63).

b) Ker ima tako izverstno, starim klasiškim jezikom ednako slovnico, da sam v sebi (le nekoličko trohic izjemši), vse pravila, prédnosti in lepóte vsih slovníc med učenimi sedanjih slovanskih narečij, kakor rumeno solnce svoje svetle žarke, za-

popada in objema. In le neznamenite mervice so še veliki predmet potrebnega prepíra; saj je ti stari, sveti in bogati jezik dolgo v nemar puščen ali celó krivo rabljen bil.

c) Česar staroslovenski slovár, sicer obiln, za sedánje potrebe, o védah in umah (Kunst und Wissenschaft) gréša, se mu lahko brez uraze in uime po slovníčkih pravilih iz novih slovanskih narečij dodáva, po izgledu, kakor si drugi izobraženi narodi svojo domáčo besédo s tujkami (iz Gerškega, Latinskega itd.) bogátijo.

d) Kdor morebiti še ne vé, mu pak tu pri svoji véri povém, da staroslovenski jezik ni kratko nikár pokopán in sperhnét merlič, ampak on živí in vés živí! še živí ne samo s svojim duhom, ampak tudi s svojim truplom, s svojimi udi, to je: po vsih svojih življejih v slovnici in v slovníku, pak — zavoljo bratovske nesloge raztresen med narečji. Na primér: Tako imámo mi Slovenci, Lužičanje in Kašubje še popolni dual; prosti praeterit na -s-š-h: béh, dělaše, rekoste imájo Lužičanje, Jugoslovánje in naši Rozeanci; tako je tudi adjectiv definitae in indefinitae formae v narečjih toliko zméšan, da mu le staroslovensčina k terdnemu pravilu pomore. Potler „slana Reif“ imámo le mi Slovenci s Staroslováni; „lanita, Wange“; „šuj, link“ še imájo samo naši Rozeanci; „san, Ehrenstelle“ samo Rusje itd. Izgled Vlahov, Francozov in Španjcev (Rumunov in Angličanov), za nas ne veljá, ker ne imájo jednega književnega jezika!

II. Kar slovanske narečja zadéva, da bi se katero za književni vseslovanski jezik sprijelo, derzнем sledéce ovádití:

Češki in Poljski jezik ne moreta niedea vojvoda biti vsim drugim, ker imáta toliko in takih pomehčic in stencíc, da se za občinskost ne spodobita. (Poglej, kar sim o tem v „Jahrbücher für Slav. Literatur, Kunst, v. Dr. Jordan. Leipzig 1847. 2. Heft, strani 43—46 pisal).

III. Jugoslovanski jezik nadhodi sicer po svojem bitstvenem značaju Češki in Poljski, pak, ker razdružen in razderžavljen, je v slovstvu in moči daleko za njima. Rés! da se tajiti ne more, ako bi se vsi živleji Jugoslovanskih podnarečij, postavim, Slovenskega in Bulgarskega v jedno celotino spovzeli, da bi ta zmés staroslovensčino naj bliže dosegla. — Verh vsega tega ni misliti, da bi se nezmérna večina Slovanov kteremu teh treh narečij vklonila, bodi si tudi, da duh velike gomote téla vlada in vodi, kedar (ako!) je navdahne!

IV. Ako se pak k zadnjemu slovanski književniki Ruskega narečja prejmejo, in bi ga (specifičke in terde Rusizme na priliko: boloto (blato), vorota (vrata), bereza (breza), moloko (mleko) itd. pustivši) vsak le nekaj po svojem domáčem popravljali in še po staroslovensčini obdélivali, nad čemur ni dvojiti, zadénejo počasoma na nov jezik, kteri pak po mojih mislih ne bode drugi, kakor ravno staroslovenski. — Zares! le pridajte Ruskemu narečju še Slovenski, Lužicki dual, Jugoslovanski praeterit; Češki genitiv singular: kamene, bremene, teléte, tedaj tudi telese itd., Češki, Jugoslovanski vocativ singular, nektere naše krivo imenovane nove oblike, pravílno oméhčanje v g, h, k; Bulgarski, Poljski, Slovenski a; rúka, Hand (a = ú), Poljski ia, ie (é): svét, heilig; Česki, Serbski, Ogerskoslovenski, Bulgarski vocal r: trg; Bulgarski in včasih Češki vocal l: vlna; natenčnost Poljskega ' — in moje gori rečene besede vam ne bodo sméha silile *).

(Konec sledí.)

*) Ker nam pismenk cirilice in družih manjka, nismo mógli vsih od gosp. pisatelja podanih pravopismih izgledov natisniti dati. Vred.

vergel, — drugi del, ki je čist loj brez mašobe, je vzeti, in iz njega tiste lepe bele sveče napraviti učil, ktere ne kidajo kot navadne lojene, in so še lepši od vošenih.

Iz vsiga tega se lahko zapopade: da je kemija zares podnožnica ali pruka, na kateri se kmetijstvo in obertništvo na zmirej višji stopnjo povzdiguje.

Društvo za izdajanje in razširjevanje dobrih bukev za Slovence in njegove postave.

§. 1. Društvo se imenuje: „Društvo sv. Mahora“.

§. 2. Namen društva je: na svetlo dajati in razširjevati dobre knjige, ki um, serce in voljo ljudi razsvetliti in požlahniti in se zraven tudi dober kup razprodajati zamorejo.

Društvo se s politiko na nobeno vižo ne bode pečalo; zato ne bode nikolj ljudi zastran političkih reči podučevalo, tudi nikolj časopisov, oznanil ali bukev, ki bi u politiko segale, na svetlo dajalo, tudi nikolj in na nobeno vižo takih pisem razširjevati pomagalo.

Društvo ne bode na svetlo dalo nobenih bukev brez da bi od kake škofije poterjene ne bile; to se bode vsigdar in vselej oskerbelo.

§. 3. Družnik (člen tega društva) more biti:

a) Kdor na leto nekaj gotovega plača. To znese za učitelje ljudskih šol na deželi in za učence na leto 1 gold. 30 kr. srebra, za vse druge pa na leto 3 gold. sr. Plačati se to mora pol ali celo leto popred in sicer pri odboru dotične škofije. Dalej plačajo gor imenovani učeniki in učenci, kedar k društvu pristopijo, 30 kr. sr., vsi drugi pa 1 gld. sr. upisnine.

b) Kdor se od odbora zavoljo posebnih zaslug za družnika izvoli.

Družnik neha biti:

a) Kdor svojevoljno izstopi in to ustmeno ali pismeno oznani.

b) Kdor eno celo leto čez odločeni čas svojega doneska ne plača.

§. 4. En vodja in odbor, obstoječ in 12 odbornikov, bodeta „društvo sv. Mahora“ obravnovala, vodila in oskerbovala. Za te odbor izvoli vsaka sledečih škofij: Goriška, Labudska, Ljubljanska, Sekovska in Teržaška škofija po dva odbornika, Kerška škofija pa tri odbornike, in sicer izmed tistih družnikov svoje škofije, ki u Gorici, Celju, Ljubljani, Mariboru, Terstu in Celjovcu stanujejo.

Društveni odbor izvoli po večini glasov ednega izmed treh Celjovških odbornikov za vodja društva, tako da po tem tudi za Kerško škofijo dva odbornika ostaneta.

Za leto 1852 se bode te odbor tako začasno sestavil, da se bota dva u imenovanih mestih prebivajoča družnika za to opravilo pismeno naprosila, u Celjovcu pa trije. Za prihodne leta se bode pa društveni odbor po večini glasov svobodno izvolil. To se bode takole zgodilo: kedar družnik svojo letnino plača, društvemu vodju naravno ali nenaravno u zapečatenem listu imenuje dva družnika svoje škofije, ki u gor naštetih mestih stanujeta in ki u letnem imeniku družnikov stojita, ter pristavi, da nju za odbornika izvoli. Družniki Kerške škofije pa izvolijo na to vižo tri u Celjovcu stanujoče odbornike.

Društveni vodja z obema odbornikama u Celjovcu oskerbuje tekoče opravila, vodi, in oznani vsako rajtingo, kakor tudi imenik družnikov. Ravno tako tudi on u zvonajnih zadevah društvo nadomestuje in zagovarja.

Odbor si dopisuje in tako po večini glasov

razsodi, ktere knjige in u katerem redu se imajo tiskati; on poslana rokopise pretresuje, jih kakemu škofijstvu za poterjenje predloži, razsodi, ktere knjige tiskati in izdati je posebno potrebno in dobro kaže; dalej tudi odloči in razdeli darila, plačila itd.

Ako je na obeh stranéh jednako glasov, razsodi vselej vodjev glas.

§. 5. Sredstva, s kterimi bode društvo svoje potrebe oskerbovalo, so:

- a) letnine družnikov,
- b) dobrovoljne darila,
- c) denarji, ki se bodo iz razprodanih bukev dobivali.

§. 6. Dobički, ki jih društvo družnikom donša:

a) vsaki družnik dobi vsako leto in brez dalnega plačila po nejročnejšem petu in naj več, ko bode mogoče, tiskanih knjig. To se pa samo od sebe zastopi, da se bode število teh knjig naraslo, kakor hitro bode papir boljši kup, in kakor hitro veliko ljudi k društvu pristopi;

b) vsaki družnik ima pravico, društveneje vodnii kej nasvetovati in priporočiti;

c) nekterim družnikom se ponujajo še posebni dobički. Čisti donesek se bode namreč vsako leto na tri enake dele razdelil. Perva tretjina se izroči odboru, da jo za neprevidjene zadeve in potrebe pri roci ima; — druga tretjina se bode vsako leto na darila za najboljši učence in šolske pripravnike po razsodbi odbora obrnila, — poslednja tretjina se pa odloči za najboljši slovenske učenike, kakor bode to društveni odbor razsodil in za dobro spoznal.

§. 7. Te postave se smejo le tedaj premeniti, ako to dve tretjini odbornikov dovolite.

Ako to društvo, naj bode na kakoršno vižo hoče, saksebi gre, društveni odbor razsodi in sklene, kaj se ima z njegovim premoženjem zgoditi. (Bčela.)

Staroslovenski in vseslovanski književni jezik.

(Konec.)

Naj beržešnje prihodnost si rés Ruski jezik svojí, pak ker se nazadnje, kakor sim rekel, vemdar le v staroslovensčino preverže, druge narečja počasu v se zajemši — čemu tedej toliko velikih in še nevarnih ovínkov? Saj ne bodo razne narečja, ako se staroslovensčina naravnost za književni jezik sprime, po gori rečenem svojega poštenega, neskaženega blaga nič zgubíle, temoč se le svojih pritepenih plév in vrask réšile, se oplodile in oživile, dokler se je nasproti temu velikih prepírov, trudov in pregonov báti. —

Staroslovanska azbuka rés v oči bôde — nenavajenim, — pak saj se dá, kar je v njej ostrega in ogljastega, ako se je krasopisci lotijo, po novi Ruski, Serbski, Gerčki, ogladiti in okrožiti, če bo trébalo. Kar pak Bulgarski *šd* in *št*, ktera se data po Vukovici preméniti, tiče, poglej „Jahrbücher“, kakor gori strani 46 in 51.

Dva pota sta tedaj do vseslovanskega književniga jezika: analytički in synthetički; na tretji pót nas le sila verže.

Ako bi iméli dober priravnajoči vseslovanski slovník (Linde in Jungmann imasta še druge namene) in tako slovnico pred očmi, bi ne vagúтали več dolgo o izvolji književščine. Zato pak se oglasite tisti, kterim je dano vseslovanstvo v njega nedrih pregledati, da se ne bode po blodnih pótih omáhovalo, ali še le — delj v nemarno čakalo! Take so moje misli in iskrene želje, ter v ti cil pak tudi vsi moji trudi mérijo.

Prijateljem staroslovensčine in vsem rojakom, kteri bi se sami radi prepričali tega, kar sim gori pisal,

oznanim sledeče staroslovenske knjige, ktere se po vsaki knjigarnici lahko dobijo:

1. Josephi Dobrowsky: Institutiones Linguae Slavicae dialecti veteris. Vindobonae 1822.

2. Bartholomæi Kopitar: Glagolita Clozianus. Vindobonae 1836. S slovnicoj in slovníkom.

Potler izverstne dela našega slavnega rojaka, g. dr. Miklošiča, naj bistroumnejšega slovanskega jezikoslovca, in sicer:

3. Lautlehre der Altslovenischen Sprache. Wien 1850.

4. Formenlehre der Altslovenischen Sprache. Wien 1850.

5. Lehre von der Conjugation im Altslovenischen. Wien 1849.

6. Ueber den reflexiven Gebrauch des Pronomen „sebe“. Wien.

7. Radices Linguae Slovenicae veteris dialecti. Lipsiae 1845.

8. Lexicon Linguae Slovenicae veteris dialecti. Vindobonae 1850. Naj popolnejši slovník staroslovensčine.

9. Homilia S. Joann. Chrys. in ramos palmarum. Cum notis criticis et glossario. Vindobonae 1845. Star rokopis.

10. Vitae Sanctorum. E codice antiquissimo palaeoslovenice cum notis criticis et glossario. Vindobonae 1847. Z gramatičnimi dodatki.

11. Monumenta linguae palaeoslovenicae e codice Suprasliensi. Vindobonae 1851.

12. In še nekoliko: Slavische Bibliothek. 1. Band. Wien 1851.

Tisk staroslovenskega pravopisa (abede), posebno v novejših knjigah, je toliko krasen, da so čerke kakor žlahtni kamenci, in da za vseslovanščino družega ali drugačešnjega pravopisa ni treba. Cafov.

Še nekoliko od zamaknjene na gori.

K grehu malikovanja molčati ne smemo.

Od zamaknjene nad Soderšico je že scer toliko znaniga, da vsak človek zdrave pameti, brez da bi posebno učen bil, lahko presodi: ali je resnica ali je sleparija. Ker je pa iz več skušinj resnica tudi prostim ljudem ložej razvidna, ker više misli više smotra, više oči više vidi, zato ljube Novice, ne zamerite, da tudi jaz svoje ob kratkim povém. Tudi mene je k tej deklici enkrat pot nanesla in ostanem en večer na gori, da bi čudeže vidil. Ker bolj zgodaj na goro pridem in zamaknjene išem, sim zašel na nek vert, kjer najdem mizico, klop in neke bukve na mizi. Se vsedem, preberam; kar najdem v bukvah nekoliko pisanih popirjev, ki so bili vodila zamaknjene. Med njimi najdem posebno to zlatiga denarja vredno vodilo: „Če te bo pa kdo kaj prašal, kar ni povedati, pa reci: vé m, pa povedati ne smem“. Da se s tim vsakimu nadležnemu vprašanju lahko ogne, vsak vé. O mraku, nekako o Marijnim zvonenu, se dekle na posteljo vleže in na zamaknjenje perpravlja; jaz pa per zglavji sedé z velikim hrepenenjem na-nj čakam. Kar vidim za posteljo ob steni na klopi dve dekleti, domačih eno in sosednjo, ktera si zastorni žep z dvema perstama čedno razkroji, v katerim se mi nekaj posveti, kakor tista hostia, ktero sim poprej en večer v domovino gredé vidil, ktero so nevedni ljudje tistikrat z veliko pobožnostjo molili in častili. Ko jo domača, ki je zraven nje sedela, opazi, jo nekoliko (češ, da skriv) na ramo vdari, kar precej vboga. Med tim, ko na nji pazim, se luč nažgè, in gledam, kako ji bote hostio v roke dale, ktere zamaknjena na postelji ležé kviško po čudežih steguje, pa dokler dobro pazim, si nič ne

upa dobiti. Ljudí vse polno skoz okna gleda, in neki mož pred znojem na klopi sedé jih stran goni, rekoč: da sapa vùn ne more, — pa nič nemarajo. Kar se k meni proti njim zaletí, in čez mojo ramo nad ljudí vdari. Jaz revež se ozrem, pa v tem — čudež zamudim! Zamaknjena je že s svojih nebés nekaj dobila, kako pa, tega nisim vidil! Kasneje sim bil vender tako srečin, da sim vidil, da so ji bile nebesa tako postrežne, da ji ni bilo treba od zgoraj doli dobivati; one so ji še od postelje gor dale. Ravno ko če na kviško planíti, ji vgladam v roki, še ko se na posteljo ž-njo opera, kot usnje rumeno sablico, od ktere je z veliko pogumnostjo rekla: „Vidite jih, šibe božje!“ Spet na vso moč pazim, kar se one dve s klopi spravite in pod klop k meni zavlečete, kjer sim jaz sedel. Tù sim vidil, kolikor sim, da bi me ne opazile ne bile, viditi mogel, kako ste si ena drugi nekaj dajale in preminjevale. Na to se domača spet na klop spravi, in prot tej obrnjena klečí, ki je zraven mene na tléh ostala, ktera me parkrat skerbno pogleda, ali jo vidim, si roké podaste, kakor da bi ji zraven mene klečeča kaj v roko podala. Kako bo druga to zamaknjeni v roke spravila, pazim, in vidim, da se na posteljo z roko oprè, kakor da bi teško klečala in si le kolena malo popraviti hoče. Mislím si: ravno zdaj ji je nekaj na posteljo položila. Poprejni mož z robcam v roki pomaha, deklè se zadère, znak pade in nekaj v roki ima, kar mi viditi ni bilo dosti mar. Sim še prav mislil, da mož z golo roko zamaknjeni miga, da naj pade, ker tistikrat se je po postelji vertela. Robec je pa tako deržal, da je štiri perste stegnjene vkup imel. Ko migati neha, sim vidil, da ima robec v roki, kteriga zato derží, da ljudje mislijo, da si muhe brani, kterih je ravno za silo v hiši bilo. In sam sim mislil, da po muhah maha. — Ker tako zvesto pazim, je poprejni mož iz zgol postrežljivosti (pa mislim ne do mene) k meni prišel in prostor pri znožji odkazal, rekoč: „Pojte tù k znožju, bote bolj vidili“. Jaz pa rečem, da že dobro vidim. Zakaj bil je pri znožji meni nasprot, da sim lahko vse vidil, kar je storil. „Le mislim“ — pravi — „da bi tù bolj vidili, pa vam je morebiti vroče“. Čez nekoliko časa je pa ravno ta mož z robcam v roki, kteriga je tako deržal, da je sam kazavec stegnjen imel, na levo uho parkrat po muhah mahnil (zakaj za muhe je bil grozno občutljiv, pa saj je muha res strašno nadležna stvar), in pa prot desni rami potegnil. Jaz neumnež sim pa mislil, da zamaknjeni kaže, da naj si vrat odreže, pa sim se le k sreči zmotil, ker ona si ni vratú odrezala, česar sim trepetaje pričakoval, ampak le nevidne štrike si je za vrat metala in zadergovala ž njimi. Vselej ko se zadergne, z ustmi poserbne, ker jo je bolelo močno. Pravijo, če se bolj muči, več gnad prejme!! Vsi so jo grozno pomilovali, samo jaz sim bil za te bolečine neobčutljiv. Pa saj tudi ni bilo prehudo, saj je lahko jenjala, kadar je hotla. Enkrat je tudi obé dvě pestí vkup stisnila in ležé ž njima mahala, kakor da bi kaj perbijala — se s koleni v treh buta, kar se mi je posebno za zamaknjeno grozno nespodobno zdelo. Ko je s pestmi perbijala, se tudi nekterikrat permerši na čelo buti in nekaj rudečiga se ji po obrazu polije. Jaz neumni, ki nisim verjel, da je kri, ker na oči nisim bil prepričan, sim mislil, da je le voda iz rudečih češminjevih jagodic. Sodil sim, da je mogla gobo v taki vodi namočeno imeti, zakaj ta kri ni bila, kakor nas drugih ljudí. Jaz sim se prav k njenimu obrazu pripognil in sim dobro vidil, da je bilo lahko kožo pod njo poznati, tako je bila ta kri redka! — Ko se nekoliko časa kaže, se zbriše, in spet čist je bil obraz. Da sim tako sodil, mi nihče ne bo zameril, ker sim mislil, da bi kri se mogla ta čas že sterediti, in bi se ne dala tako čisto zbrisati. Potlej se zamaknjena še